

શ્રી
પવિત્ર લીલાવતી
નાટકનાં ગાયનો.

શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર સયાશ્રાય મહારાજાશ્રિત
શ્રી દેશી નાટક સમાજને ભજવવા સાદું.

સ્ત્રી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

અધ્યાપક કેશવલાલ શીવરામ પાટણકર.

આવૃત્તિ ૭ મી

પ્રત ૨૦૦૦

અંથ સ્વામિત્વના સર્વ હક્ક કર્તાએ સ્વાધીન રાખ્યા છે મારે
કર્તાની લખીત પરવાનગી વગર કોઇએ છાપવું, છપાવવું
વેચવું, વેચાવવું કે ભજવવું નહીં.

અમદાવાદ

“એસો વનાંકયુલર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ” માં
નકુલાલ રતનચંદ મારફતીયાએ છાપ્યાં.

સંવત ૧૯૬૦

સને ૧૯૦૪

કીંમત રૂ. ૦-૨-૦ (બે આના)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૬૬૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક (૮૯૭)

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પવિત્ર લીલાવતી નારાયણી
ગાથાઓ

વિષય દ-: ૨-૪

શ્રી શંભેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમઃ
શ્રી પવિત્ર લીલાવતી નાટકનાં
ગાયનો.

મંગળાચરણ.

૧—

૧

જૂઠ્ઠીશ્રી શંખેશ્વર સ્વામી; હો અજસર અંતર્યામી; ઓં;
જન થઈ પદ પંકજ પામી, નિત નમન કરું નિર્મળ નામી;
પર નિકર બૂચર ખેચર, નરત કરત, હરખ ધરત,
જ સરત, તરત વરત જય જય જય. ઓ.

લવચુત કેશવ કૃત ગુણગ્રામી, જે પવીત્ર લીલાવતી જગજાનંત્રી
સ્થાનું વ્યસન, તજવું તદન, પંડીત પસન શિયલ વસન;
જન સજવું, નાટક ભજવું, જય જય જય ઓ—

આનન્દી—

૨

લીલાવતી સમપ્રિય પતીને તું, રતીમતીથી વશ કર્યને;
નાટકની તું નિપુણ નાયકા, કર્ય નાયક નટવરને;
રજ્ય જસજરને, વિજય ધ્વજ કર ધરને.

(નિપથ્યમાં)—

૩

આમ કામસેના તું, વિરહાનળથી વ્યાકુળ થઈ વાર;
નહી—આ વાણી વેશ્યાની. શાણી અહીથી શિષ્ય જવું સાર;

અંક પહેલો.

કપટકળા—

૪

અનંગ રંગને ઇચ્છે.

બિરહાનળથી વ્યાકૂળ થઈ વદતી વ્યંગ રંગને—

ખાનપાન ગુણગાન સ્નાનનું, બાન નહીં મન ભંગ;

કીચા લાલ ઉપર લલચાણી, આળસ મરડે અંગ—રંગને.

કામસેના—જાણી તને અજાણી શ્યાણી, પુછે પ્રેમ પ્રસંગ;

મતિ કેળવ મેળવ મન મોહન.....

કપટકળા—.....આ તન તંબુ તંગ-રંગને.

કપટકળા—

૫

અરરર આવ્યો જખર જખર આજ.

કામસેના—શું બોલાવી લાવી? વાલમ વૈદરાજ-અરરર—

ક—પટ તપાસી નાડી, પ્રેમ પેટી ઉઘાડી, જડી સુંઘાડી જીવાડે જસકાજ
સ્નેહ કુસુમ મકરંદ લગાડી કંડક પમાડી રમાડે રસરાજ-અસર

કામસેના—

૬

મદન પડ્યો કુડેરે (૨) ઘણી મભરાધરે—મદન—

મન હસ્તી મસ્તીમાં આવ્યો, માવત અંકૂશ ક્યાંધરે—મદન—

ઢાક ગિચીક્ષણ વિણ વિહળ હું, તુજ મન ગાંડી ગણાધરે—મદન—

જો સ્વપ્ને સંજોગ બનેતો, પોદું પલંગ કુલ છાધરે—મદન—

નિદ્રાપણ પ્રિયવીણ નવ આવે, કાળજડમાં થાય કાંઈકિધરે—મ—

કપટકળા—બળાપો ન કર બાળારે, (૨) ત્રિચારી કાંધરે—બળાપો—

અધદીત ગણીકાને આ કરવું, એમાં છે આપણી કમાધરે—બળાપો—

કામ—જોબનપુર તણાઈ જવાની, સ્વારથ સમજ સગાધરે—મદન—

સુમતી—

૭

સુણ સજન સંધ્યા સમય સહેલને સાર,

ફરવા આવ્યા ફાંકડા જવું ક્યાં ધાયું.

સ્વર્ધદત્ત—અવલોકો ઉચુ આમ અપ્સરા આ છે,
ચિત લોહાકરણુ કરે ચમક ચતુરા છે.

સુમતી—આ ચમક પુતળી લોહ પુરપને ખીંચે,

સ્વર્ધદત્ત—દ્રષ્ટી અમૃતથી સ્નેહ ખીજને સીંચે;

સુમતી—એથી ઉગ્યો આશા તરવર અંતરમાં,
દૂળ મૂઢણુ કરણુ ઉત્સુક થયો આ કરમાં.

કામસેના—

૮

ઓ સાહેલી, ચાલ્યા પેલા અલખેલા, તું મુજને મેળવ, એ વાલમ બહેલા,
મુખને મટકે લોચન લટકે, ચતુર વિચીક્ષણુ ચાળે ચટકે;

શું એ સટકે, કેમ ન અટકે, રમક ઝમક ઠમક. ઓ

કપટકળા—ગણિકા થઇને થા નહીં ઘેલી, મન મોહનની વાતો મેલી,
પૈસાને સંધર તું પહેલી, ચડપ ઝડપ સડપ—તુ

કપટકળા—

૯

આશું આંસું કે ચોમાસું આવ્યું આંખમાં,

આત્મી આ ચાલી ખાલી નિશાશ્ચા નાંખમાં;

પર નર ખરતુ જર જીવણુ હું હરણુ કરણુ હુશિયાર,

વાનર સમ મહે કૈક નચાવ્યા, નરવરને નિરધાર.

આશુ

મમ અક્કલ આગળ પાગલ એ, આમ કરું આધીન,

ખાધ ખાસડાં હુંકમ ઉઠાવે, દાસ થઇ નીચ દીન.

આશુ

કામ—ખર કે વાનર સગ નહીં, એ નર કામ કુંવર અવતાર,

તું પાગલ નહીં નહીં પાગલ એ, અહીં નહીં પગ ધરનાર;—

આવું અણુધટતું મુજ આગળ ભુંડી ભાખમાં.

કપ—વિષય વિષ મય મધુર વચનથી, લલચાતું એ લાલ,

પોપટ સમ પટ પકડી પુર, કપટ પાંજરે હાલ—

આશુ

કપટકળા—

૧૦

- ઝો અલખેલા આવો, આવો આવેને પ્યારા લાલ,
તલસેછે, તલસેછે, તલસેછે, તલસેછે, તલસેછે તમનેએ. ઝો.
આપના નામનો જાપ જપે, રમર તાપ તપે તન આતુર આલી,
પ્રાણની હાથુ સુખથુ થશે મહિ પાણી છવાડીએ આતુર આલી;
કામ છે કામ બરો ડગ આમ સુકામની વાડી આ ફક્કડ શલી,
અમૃત ક્યારી નાગુક નારી, નિરખી હરખો નાથ;
સેઠ સ્વિકારી, કરો તમારી, સુખી થશો તે સાથ,
અવધારીને અરજ અમારી, ઝો અલખેલા—

મુમતી—

૧૧

પ્રેમ વચન શરથો મન વિંધી, રતેહ સાંકળી સજડ જડીરે,
તીરછા નયન કરે તન તાણે, પ્રિય ચિતવૃત્તિ કેદ પડીરે. પ્રેમ.
આ ગણીકા મમ મન મૃગ ઘેરી, ખસવા દે નહિ ગોખ ખડીરે. પ્રેમ.
સત્ય શિયળ નીતિ સંહારણુ, મદન ફોજ ચોતરફ ચડીરે, પ્રેમ.

કપટકળા—

૧૨

મુકી રકઝક રમણુ રસીલા, છાના માના હેલ છખીલા,
લાસા ચાલો રંગમાં, વિષય લુજંગમ વિષ ઉતારી;
આપ કરો ઉપકાર, ઉપગારી, અમૃત છાંટો અમમાં,

કામસેના—

૧૩

આવો આવો અલખેલા હેલા આ ધડી,
મારા પ્યારા ન્યારા મુકું નહી પા ધડી;
મદન રિપુ મરદી મનમોહન, સુંદર તન આપે આલીંગન,
ચતુર પરસ્પર લહએ સુખન— આવો.
વિરહ પીઝ હવે નાથ નિવાગે,

કપટ—સજળ કરો સંસાર તમારો.

કામ—મુકીને ખટપટ આપ પધારો.

આવો૦

કામસેના—

૧૪

મારો પાવન કરીઓ પદ્મંમ, પ્યારા પ્રાણનાથ પધારી,
રમ્યા રસિક રસિકાથી રંમ, વિરહ દુઃખ નાથ નિવારી;
આજ ઉપજી શીતળતા અંગ, મને સ્વામીનાથ સિંકારી,
શરદ ઋતુ સોહામણી, પુરણ ચંદ્ર પ્રકાશ;
મંદપવનની દહેરમાં, વહાલા વિલસોછો વિવિધ વિલાસ. પ્યા૦
અંતર:પુરમાં એકલા, છાના રાખું છેલ,

કપટ—આ રતિને રતિપતિ તમે, રમિ રસિક કરો રંગરેલ,

કામ—તન મન ધન અરપણુ કરી, રંજન થઈ દિન રાત;
હાજર રહીશ હજુરમાં, પ્રભુ અવર પુરૂષ બ્રાત તાત.

સુમતી વિલાસ—

૧૫

પ્રિયા મારીરે પ્રાણથકી તું છે પ્યારી,
ગાલ ગુલાબીએ બીંદુ બિરાળે, મૃમમદનું મનોહારી, પ્રિયા૦
કનક કળશ કુચ કંચુકી કસીઆ, સ્પર્શ સદા સુખકારી. પ્રિયા૦
નિરૂપમ નારી તને નિરમાવી ઉર્વશી ગર્વ ઉતારી, પ્રિયા૦
રોજ રહીશ તુજ સમીપ રસિલી, સ્વજન સખંધ વિસારી. પ્રિયા૦

સુમતિવિલાસ—

૧૬

ધેતી હેમ કરે છે ઘેલાઈ, ચુકી મુકી તારી ચતુરાઈ, શું મુઝાઈ-ધેતી૦

કામ—સ્નેહ સત્તે વિધાઈ ચિત ચોરથી ચુંથાઈ;

હઠાઈહુછને લુટાઈ, મુઓ મદન કરે કહાઈ.

સુમ—રસિલી રસિલી જાય શું રગાઈ, છાનીરે છાનીરે આ નથી ઠગાઈ.

કામ—શેઠ સમજી સદાઈ, હજુ જાણો જુદાઈ,

ઝેર પૈસાનું પાઈ, કરો ચ્હાય ત્યાં ચડાઈ;

સુમ—મુકીદે મુકીદે આવી મુરખાઈ, આવુંછું આવુંછું લડીશમાં લડાઈ. ધેતી,

જોધ—

૧૭

ભાષ પટારો કેમ ઉઘાડ્યો જોઉ કુંચી ખેસારી કેધ;
સાહેબ બાપા બહાર ગયા છે, શું શું જામાં ઘાલ્યું લેધ.
બધું ધરેણું ક્યાં લઇ ચાલ્યા, આમ કરી તરકરતું કામ;
પડશે માથે અરે અમારે, પાછું મુકો તમે તમામ.

મુ—ચળાવલા તું ચડી ગયો છે, પરની તારે શી પંચાત,
બસ બસ તારે નહીં બોલવું, હમણું પાછળ પડશે લાત,
નીચ જાત ચાકરની તારી, આખર જોડા ઉચકનાર;
આવ્ય રાંડના હવે અડાવા, બંદાતો આ ચાલ્યા બહાર.

કામસેના—

૧૮

વાલમ આવેરે (૨) આલી જોને આ આનંદ કંદ નંદ નંદ;—
મંદ મંદ હસી હસાવેરે—વાલમ
ચંદ્રવદન મદન મોહન નયન નિજ નચાવે;
ચતુર ચિત્ત ચળાવે, ઇશક ઔપધી લગાવે,
તાપ સૌ સમાવે, બેટુ બાવેરે—વાલમ

કામ—

૧૯

છબીલા પતિ છોડનારી નથી, જુદી નહીં પડે માછલી નીરથી,
મુ—જરવાર જઇ હાલ આવું અહીં, અધીરી નથા સત્ય બોલું સહી;
ધડી એક ધરમાં નથી ગોઠતું, નથી ચિત્ત વેપારમાં ચોટતું,
કામ—મને પ્રેમ ઓછો દિસે છે પતિ, બીજી કોઇએ શું બગાડો મતિ.
મુમતી—અરે બહાલી તું આમ આ શું વદી.....
કામ—.....પધારો પલંગે જવાશે કદી.

સહાકૃળ—

૨૦

ધર્મ નીતિ તજી પણ કદી, નહિં ધમકાવ્યો નામ,
સમજણ વગર સ્વતંત્રતા, આપતાં થયું આમ;

સુંદરી કાંઈ નથી સુઝતું. એ ટેક.

સંસારમાં સુત સુંદરી, છુટાં મુકતા છેક;

પરતાવું પડશે પાછળ થકી, વંડી જાતાં વિશેક. સુ૦

સેજ—નિંદાય છે નાત જાતમાં, ભૂંચ્યો કહે એને લોક;

હલકો પડ્યો સગા વહાલામાં, વિવાહ કરશે શું ફોક—

સ્વામી હવે હું તે શું કર.

જાણવું ગણવું ભુલી ગયો, અળગો મુક્યો આચાર;

જાતો નથી જનમંદીરે, વળી તજ્યો વહેવાર—સ્વા૦

લાલખા—

૨૧

આમ વાંક વગર વીરા મારે છે શું,

સેજ—કાંઈ તારે વશ પડી નથી ધારે છે શું;

સદા—વૃદ્ધ માત પીતાને તું કારે છે શું,

લાલ—ભણી વીઘા વગોવી વીચારે છે શું.

મુ—કેમ લાલડી પડી પછાડી.....

લા—.....જેને માડી ડોળા કાઢી ખીક ખતાવે મને રડવે;

મુ—લાતો પડશે તારે રડશે,

લા—ઓ બારે ઓ બાપાજીરે, હાય હાય મને મારીરે—આમ૦

સેજલહે—

૨૨

અરે આપણા કુળમાં ઉઠ્યો અંગારો, હાંહારે ઉઠ્યો અંગારો;

ધરમ કરમ ધન આખર બાળી બળનારો હાંહારે. બાળી૦

વેશ્યા વ્યસન સંડાસમાં ખુડી નવ બચનારો, હાંહારે. ખુડી૦

જશે નિરતર ઝુરતાં મ્હારો જન્મારો. હાંહારે. મા૦

વારાંગનાઓ—

૨૩

જય જય જય કૌશામ્બી વૃષતિ, વ્યાપો જશ દેસ વિદેશ;

નિજ વદન વિધુધી ન્યાય સુધા, વસુધા વરસેજ વિશેષ.

મહારાજ—શીરતાજ—

પરમ ધરમ મરમ વેષક, પ્રભ તણા પરમેશ.

નીતિની રીતિના ઉપર પ્રીતિ, સાહેબીમાં સુરેશ.

કંગાલને ધન માલ આપીને, કૃપાળુ કાપ્યા કલેશ,

આનંદમાં નીત આપની રૈયત, નમન કરે નરેશ. જય જય૦

વિદુષક—

૨૪

મને બારાજ મળી ભમરાળીરે. કરે કુલટાથી કેટલી કપાળી—

લાખો લીખાળી લાખાળી લીંટાળી ઘણી ગધાતી ગોબરી ગુંગાળી,

વચકાળી વાંધાળી કાજળથી કાળી, વળી હળથીના સરખી હોઠાળી;

માંકડા જેવી મુખાળી સુરખીને મુઠાળી—મને૦

રાજા—

૨૫

ધિક વ્યભિચારી દુનીઆદારી સર્વ વિસારી,

હાહા ! ! ! નગરશેઠ સુણી હું દીલગીર છું ભારી-ધિક

રાજકાજના વ્યુઓ કાયના, શી એમાં સતા મારી.

લંપટના આગળ લાચારી—ધિક૦

પરના ખેતરનું વાવેતર, કદી આપણું ઢોર ચરે;

પરને સગ્ન શકાય ન મારી—ધિક૦

ઝેર હળાહળ જે મુરખ જન, પોતાની મેળે પીશે,

કેનો દડ કરે દરખારી—ધિક૦

કુળાચાર ગણિકાનો એ છે, એ નથી ઠરતી અપરાધી;

૪૬ તમે છો વ્યુઓ વિચારી—ધિક૦

કામસેના—

૨૬

સુણો સચિવજી ચતુર સુખણુ, છખીસો છોડનારી નથીરે;

૫૬૫નાથ માગે તો આપુ આ પ્રાણુ. છખીસો છોડનારી નથીરે,

ત્રેમગાંઠ બાંધી છે કરી પ્રયાસ. છ૦ તમે તોડવો છો શું જતાવી ત્રાસ ૭૦

મન ગમતાયી મોજ ન મુકાય. ૭૦ જીવ જતાં સુધી જુદું ન પડાય; ૭૦
આતું અધટિત ઉચરી વચન, ૭૦ મોટી હોળી સળગાવી મારે મન. ૭૦
મ્હારાજ મ્હેર કરી કરો માફ, ૭૦ આવો અવળો થશે શું ઇનશાફ, ૭૦
તમે શીપારસ કરી હશે શેઠ, ૭૦ વેસ્યા પાસે લેવા આવ્યા હશે વેઠ. ૭૦
રાજા કાપેતો કાપી લે બલે થીર, ૭૦ ચા'યતા શુગીએ ચડાવે શરીર. ૭૦
નહિ નહિ આવે આપને આવાસ, ૭૦ મૂડી ઘાને મૃગતૃષ્ણા જેવીઆસ. ૭૦
પ્રધાન—

૨૭

કરોછો શું વિચાર, કર્યા વગર ઉચાર,
ખુશી કરો સરકાર, વાર કરવી નહિ લગાર;
નગર શેઠનો કૂમાર, ઘેર જાય નહીં ગમાર;
પટાવી કાઢ પ્રકાર, જવા ઝટ કરો તૈયાર,
કરે શેઠજી કરાર, નહીં જુદો થનાર;
જાણ્યો જાણ્યો પાકો તમારો પ્યાર.

ગાનારીઓ—

૨૮

લીલાવતીએ લખી મોકલ્યોરે, કાગળ પ્રીતમ પાસ
ચાતુર આતુર ચીત થયુરે, વરવા સદગુણી સુમતિવિલાસ;
બહાલા વેલા આવજો—
શરદ પુનમની પાંચનીરે, જાંખી જોખનવતી જેમ;
દિનકર કર પીડન ચહેરે, ઇચ્છું અંતર આપથી એમ—બહાલા.
પરણીને સર્વ પ્રકારનારે, પૂરણ કરશુ કોડ,
રામ સીતા સરખી થશેરે, જાણે રતિ રતિપતિ સમજોડ—બહાલા.

ગાનારીઓ—

૨૯

સમાં સજ્જન સનેહી પંચ સાખથી, પરણે વરવધુ મુખ અભિલાખથી
લાડો લાડી લોચન લાયકાઈથી, ચોરી ચોરીએ ચીત ચતુરાઈથી,
મનહુ મેમે પરસ્પર મેળવી, બહી દુષમાં સાકર બેળવી;

અન્યોઅન્ય પ્રદણ કરી હાથનું, શુભ ચીતવી નિત સ્નામીનાથનું,
રહાયમુત થઇશ સહુ કાળમાં, પામી મત્રીનું પદ પતિ રાજમાં;
કન્યા એવો કરાર કરી વરી, અગિત ચંદ્ર સુંરજને સાક્ષી કરી,
પત્ની આ ભવ તુંને પાળનારે, કરે કથ એ ફાલ કરારે,
માસ વૈભવમાં તારો ભાગરે, ખીજનો તુજ એકે ન લાગરે;
કદી નહી અપમાન કરીશરે, તેના જામીન થી જગદીશરે
હરખે વરસાં છે મંગળ ચારે, કહે કેશવ આનંદ અપારે.

ગાનારીઓ:—

૩૦

આતો ગોત્રજને પગે લાગોરે, વરના વાંસામાં પાપડ ભાગો—
માથે મોતીનો મોડીઓ ઘાલીરે, જમણે હાથે નામણુદોનો ઝાલી;
ગાતી વાતી સૈયર સાથે ચાલીરે, મોટી હોંશે વીસાલ વેવાણ મ્હાલી
કંક તિલક કરી ચોખા ચોડીરે, નાક તાણું છે મ્હોં મચકોડી,
મુના તારાના દરશન થાયરે, જોડું અવીચળ રહેજો સદાય.

સુગુણમંજરી—

૩૧

વિશ્વરી જઇશ સખીને, પતિ પ્રેમમાં પડી પુન્યશાળી;
ધર્મ ધર્મ પતિનો, કદી વીસરવો નહીં વીનયવાળી;

માહેલીઓ—

૩૨

સૈયર સુખકર સંસાર, શીયળ ભૂષણ સજીએ,
એ વિશ્વ તનુણા નરનાર, તનમતથી તજીએ;
પર નર નારી પ્રેમ પ્રદીપમાં, પડી પતંગ સમાનરે
સુજસ શરીર સળગાવી મુકે, કંઈક નરદ નાદાન—

અવર અખંડીત અંગ અનુપમ, નહીં મળે એક નાકરે;—
શિયળ વિના એવા સદગુણ સહુ, જેમ સોમળ સપાક,
અભીચારીને સૌ સંસારી, કરે આધક ધિકારરે;
પરપોષે પકડાતા પડીયા, મ્હોટા જનને માર—
જાર કરમથી જેહ જસપ્રમાં, કરે કલકીત કુળરે.

અકલમાં અંભારા ઉઠ્યા, ધર્મ કરમમાં ધુળ—
 વેર વિગેધ વધે વ્યભીચારે, નિશ્ચય ધતનો તાશરે;
 શિવશુત કેશવ સિયળવંતના, દેવ સરીખા દાસ.

સુમતિ—

૩૩

ચમકી ચમકી ચતુરા ક્યાં ચાલી, અહીંથી હીને ઠાલી,
 બેસો બેસો બેચો શું બહીવું, પ્રમદા અધરામૃત પીવું,

લીલા—ઉંઢું, ઉંઢું ઉંઢું ઉંઢું

સુમતી—.....તજ લાજ પતિ તુંજ છું હું,

લીલા—અધરીત અહીં અધરીત અહીં નહીં આચરવું,

સુમતી—.....અહીંમાં અંતઃપુર કરવું;

લીલા—ઓ સખીયો, ઓ સખીયો, મહારી આવી,

સુમતી—.....શું સદકી જવું સમજવી,

લીલા—અળગા રહો, અળગા રહેને વળગોમાં,

સુમતી—.....ખાળા અમથાં બોલોમાં,

લીલા—એ આવી, એ આ આવી હું ખાધ,

સુમતી—.....આવી કર નહીં આડાધ;

લીલા—માણ, માણ બોલાવે મહારાં,

સુમતી—.....નહો ચાલે નખરાં તહારાં;

લીલા—માં રંગડો, માં રંગડો મારગડો મેલો.

સુમતી—.....છટ્ટીનો છું ઉખડેલો.

લીલા—દમ રાખો દમ રાખો દાર ઉઘાડાં,

સુમતી—.....લે આ કરી આવું આડા.

લીલા—સલુણા, સલુણા મૂળને સપડાવી પથ્થુ નાસુ નજર ચુકાવી,

સુમતી—ઠગણી ઠગણી ઠગીને શં નાસે;

લીલા—.....મૂકો મસકરીઓ થાગી.

સુમતી—

૩૪

આ મુગધાની દુગ્ધા, માત પિતાએ મૂળને વળગાડી,
માન્યું કહ્યું ન મારું, અરે રાંડ આ વખત થઇ આડી;
એને ખોલાવાના, બહાલી વેસ્યાના સોગન ખાધા,
મોટી ભુલ કરી મહેં, હવે ફરી ખોલાવાની ખાધા.—

ગાનારીઓ—

૩૫

પરણી નવસા કૌશામ્બીએ પધારીયાં, વાજાં વાગે જોવાને રદ લાગે
સાહેલડી, લાડી લાખેણી લાગ્યો. લાડણો,
ધન્ય ધન્ય સદાકૃણ શેઠને, જનન જેડી નાંખ્યાં છે નાણાં તોડી, સા.
રમમાં વરવહુને ચમર વિંઝાય છે, દીસે ડાહ્યા સેજલદેના જાયા; સા.
જમલાડી વહુવરનું જેડું જોઇને, જેડી ગોખે ઉંડા નિસાસા નાંખે, સા.
મો—લાલ સાહેબને સમજાવે સાનમાં, લલચાવે ને મોતીડે વધાવે
સાહેલડા ! ! શેઠની ફજેતીના ફાળકા.

ગા—મોટું મહાજન સાજનમાં મળ્યું, આવી રાજકચેરી તપ પ્રેરી. સા.

અંક બીજો.

સુમતીવિલાસ—

૩૬

હું આતી સાથે થું કર, વળગ્યું વેંઝ આ ખરેખર,
મનની મેલી મળી, તરછોડીને ટળી, જહાજું બળી ઉધમાં મળી
હશે શીંગમાંથી સળી, હવે અહીં નહીં દરે—આ.
તજ ખાતપાન વાટ જોતી હશે જીવજન,
જાઉં જટ એના જન, સાથે મહેં જડ્યો છે જન.
નડતી પડતી રડતી જોડું છું હવે જળી—તરછોડી,

લીલાવતી—

૩૭

પ્રાણપતિ પ્રાણપતિ પ્રાણપાતરે, અહીં નથી અહીં નથી અહીં નથીરે,
અરે અહીં એકલી મુકીને આમ, અચાનક ઉઠી કંથ કયાં ગયા તમે;
સ્વામી પહેલા સમાગમે આતે શું કર્યું, સાંભળેલું મેં જે હતું તે સાચુકર્યું,
અમિત પિયુષ ઉંધતીજાણીને ખસ્યા, આશરે જાણ્યું વેસ્યા અવાસે વસ્યા

લીલાવતી—

૩૮

પ્રિય પ્રતિ તમે, ઝટ આવો આ સમે,
આપ વિના વિરહ વાન્હી શી રીતે સમે;
વેસ્યા બહાલી હતિ પતિનો નતી પરણવી નાર.
નીચા મુજને નામ ન આવે આપ વગર આ ઠાર.—
આભૂષણ અંબર બીજાયાં, કરતાં અશ્રુપાત;
રોતાં રોતાં નથી ખુટતી અરે રાક્ષસી રાત,—
મને બાસકી સરખું બાસે, શયનભવન બરતાર,
જાંઘર જાણે જડી બેડીઓ, અકળાવે આ વાર—
કનક વક્ત્ર્ય કર કડી બરાબર, વર વિશુ કેદી વેશ,
આ આંજલી આંખે લાજે મરચાં સરખી મેશ—
નંગ જડેલી નવીન કંચુકી બંધન સરખી બાંસ,
બહુદુઃખ દે છે કામ દરોગો, હવે કરું શું હાય—
અલંકાર ધમતા અંગારા, મણીધર ફુલની માળ;
મંદ પવનની લહેરો લાગે, જાણે અગ્ની જવાળ—
કસ્તૂરી કંકુને ફેસર રસિયા તુલસીશુ રાખ;
પતિ વિશુ કાણુ કરે પરીપુરણ અંતરના અબીલાખ—

કપટકળા—

૩૯

આમ શું કરે છે આલી રજતો ધીરજ ધર,

ધર ધર વર ચીવર કર નજર નીરખ વર હરખ ભર,
 મીલાવ કર કર— આમશું૦
 સ્મર જવર હર સુખકર ધનવંતર, ભરજેખન બેઠી સુંદરવર.
 અધર સુધારસ પાઈ પરસ્પર, કામ કોડા સખી કરકર—આ.

કામસેના—

૪૦

ભલે આવ્યા હર્ષ ભરાણી,
 અવધી ઉપર ગદ્ય એક ઘડી પછી, મેં જુગ માફક જાણી;
 સતવાદી તમે શેઠજી સાહેબ, હું ગણિકા ગભરાણી,
 ધિરજ નહી અલ્પ ધરાણી— ભલે૦
 સુદર શયન ભવન શણગાર્યું, લાલ હું તો લલચાણી.
 આરા પ્રેમ રસ પાઓને પીઓ, મન ગમતું સુખમાણી;
 યૌવન મદ અશ્વ પલાણી— ભલે૦

સુમતિ—

૪૧

મોહી રહ્યો છું મંદ હાસ્યમાં રસીલી તારા—મો૦
 એકરાત્રીરહ્યો નહીપરણી ગૃહિણીપાસે, એકત્રીસુકી આવ્યો આવાસમાં, ૨૦
 આપણે જે ભોગ ભોગવીએ ભોગ એના, મંચર જવાની એક માસમાં. ૨૦
 કામની તમે કર્યું કાંક મને કામણુ. પકડી જકડી પાડ્યો પ્રેમ પારમાં, ૨૦
 તુજથડી અધીક કોષ નિશ્ચ નથી વઢાલું, પ્રતીજાકરું છું પ્રકાશમાં. ૨૦
 વણજને વ્યાપારવહાલી ધર્મકર્મશર્મ તજી, ગાળવીએ વયખધી વીલાસમાં. ૨૦
 હીલાવતી—

૪૨

નાથથી નિરાશ થઈ, (૨) મુઝાઈ હું મરું—
 લાલથી નથી હું લડી, પ્રાણુ વીણુ બાણ પડી,
 મદન ગીધ ચાંચ ચઢી, હાથ શું કરું—
 વઢાલા વ્યભિચારી થયા ઉલટી મુકીને ગયા,
 એક રાંડ રાખી રહ્યા, કામ કયાં કરું—

મુગુણ—

અરે આવડી શું અઠળાયરે જેની સૌ શર થશે,
મારા સમ જે મન મુઝાયરે—

જેની

રડી રડી થઈ આંખડી રાતી, કાયા ગઈ કરમાઈ,
સ્નાન દેખીને મુખકુ તારં, મને થાએ કાંઈ કાંઈ.

લીલા—કરી નાવલે નાદાની, જશે કેમ જીન્દગાની—અરે.

શાશ્વત દેવતા સ્થાયી, તારો સુધરસે સંસાર,
શાયું પતિવ્રત પાળતાં, તારે વશ થશે ભરતાર;

લીલા—મારી છેડા છેડી બાંધી, કરી પુરી આ ઉપાધી—અરે.

લીલાવતી—

સખી પરભવ પાપ અમાપ કરી હુંતો અવતરી,
મને વીશ્વ વધુના પ્રતાપ પતિએ પરહરી;

હસે ભરડયાં સજીવન ધાન અણુગળ પાણી વાવયાં,
કર્યું મુનીવરનું અપમાન ધરમાદાનાં ધન હયાં;

દીધી વિષા ગુરજને ગાળ લેઈ વ્રત ભાગીયાં,
તોડી નાંખી તળાવની પાળ જેનાં પાપ જાગીયાં;

કાંતો પુન્યની ફાટેલ પર્વ કે જનન લુટી હશે,
નિજધર્મ તજ્યો ધરી ગર્વ સખી મારું શું થશે—

થઈ પાપી તણી પક્ષકાર કિતમ અપમાનીઆ,
મુકી અજગો શ્રાવકનો આચાર મિથ્યાત્વને માનીઆ;

કુડી સાખ ભરી સરકાર ખોટા ખત મેં લખી,
દોરી દીનજનને દરબાર દોષે કરીઆ દુઃખી;

આવાં પાતિઃ મહેનો અપાર કર્યાં હસે પુરવે,
વેરવા સંગી મળ્યો ભરતાર અરે મને આ ભવે—

મુગુણ—

૪૫

શ્રી જન દરશન કરવા જઈએ, કાકી શ્રીકર ન કાંઈ,
લીલા—હોતે આદીશ્વર મંદીર. આંગી છે સુખદાષ—

જન મુણ ગાઈ, કરીએ પુન્ય કમાઈ—

૭૦

લીલાવતી—

૪૬

મુંણ સાહેલી કરવું શું હવે, શાથી જન્મારો જશે;
મુગુણ—તારા શિયલ પ્રભાવથી બેની, સ્વામી તુજ સારો થશે,
બહાસે વાંક વિના વિસારી, નળની જે દવદંતી નારી,
પાછી તે પતીએ સ્વીકારી, તેમ એ તારો થશે.

સદા—

૪૭

લાજ છોડી છેક તેં છટેલ છોકરા, બાપની તે આખરના કાંકરા કયાં—
આવીછે દીવાળીહોળી હેયામાંબળે, જહિયુ વહુને તેડવા પશુ દાંડો શોવળે,
સે-શાસરમાં જણે જમાઈને સહુ, માટે નહીં મોકલે વેવાઈ તો વહુ.
સદા—કરવાને વિવેક લોક લાજથી જણું,
જેમંતો—મીડી જેડી લાવ્યો ખોટી કયાં સુધી થવું.

મુગુણમંજરી—

૪૮

કીહા માળ્યો કીહાં ગરગડીઓ, કીહાં મેઘ તણી પડી ઝડીઓ,
કીહાં ઉદય અને કીહાં અસ્ત, એમ સમજીને મનમાં સ્મરત.
અમે પ્રપણુ આપનું જાણ્યું, આવ્યા અહિયાં કેવું કરવા આણું;
જેમ આવ્યા તમે જાઓ તેમ, ઘેર પુછજો કુશળ ખેમ;

કપટકળા—

૪૯

પીયો પીયો પીયો પીયો પીયો પીયો પીયુ પ્રાણુધાર—
પછી પામો સ્વર્ગનું દાર—
હુટો હુટો હુટો હુટો હુટો હુટો, જેમનીયાની બહાર—
કર આવ્યો રત્ન અંબાર—
બેસો બેસો બેસો બેસો બેસો બેસો—તખત દરબાર—
કરો માર કટાર—પ્રહાર—પીયો.

સદાકૃપા—

૫૦

ગભરામણ મને ઘડપણમાં આવે છે બણીરે,
 ભંપટ પુત્ર પાક્યોરે, હુતો એનાથી ચાક્યોરે;
 મોઢું છે ઘર મારું, સાસરીયું એનું સારું;
 બણી સમજણી વહુ છે, તનય તણીરે.—ગભ૦
 મયો લોક લાગેરે, આણું કરવા કાજેરે;
 મૂજને બહુ બનાવી, વહુને નહોં વળાવી;
 સરમાયો વહુની સખીનાં વચન સુણીરે—ગભ૦
 વરસને મહીનારે વીતી ગયા કહીનારે,
 હવે ફરી હું જઈને કાંઈક દોઝાસો દઈને;
 લીલાવતીને લઈને આવું ઘર બણીરે—ગભ૦

સ્વાર્થદત્ત—

સવિયો

એકની આગળ આગસ ખાય છે, એકને ઉર ઉઘાડી બતાવે;
 એક કને મૂખ મીઠું વદે વળી; એક કને હાથી નેન નચાવે;
 એકને આપે આર્લાંગન ચુંગન, એકને જુઠિ લગાઈ લગાવે,
 એમ અનેક પ્રકાર કરી જગ રાંડ હરી ધન ધુળ ફેલાવે.

સ્વાર્થદત્ત—

૫૧

જગત રાંડા કને જે જશે, થશે નિરધનરે જશે સુજશ જરે કે
 સડશે સરીર કુસંગયા; પંથે પડસેરે થઈ મહીરા મસુર કે
 કોઈ ના પડશે કુછંદમાં—

વિપ્ર વણિક વટલાવતી, બેળા બેસીરે કરે બક્ષ અબક્ષ કે,
 માંહેનુ ગયું ગમાવતાં, મારી માફક રે મુકે પોક પ્રતક્ષ કે
 જમના જેવા જમાદારને, વશ રાખેરે શેવિ વિષય તે સાચ કે,
 પક્ષથી દઈને તે પાપીઆ, મારે મુજ સમરે અરજ કરતાં અનાથકે—કો
 લોક બનાવે બદામનો, કાઢે કાછડીરે પાડે પાણી કોકકે,
 કાણું કરે મુખ મેશથી, હેઠે કહીનેરે હસે લોકના થોકકે—કો.

મુલગા—

૫૨

દુઃખી તુ દીકરી મારી, શુળી સમ સાસરી તારી,
પીયરમાં સુખપાલ પણ કામ ન આવે કાંઈ;

લીલા—શુળી સાસરીયા બધી, સહન કરી સુખદાઈ;

સુગુ—ગુર શીક્ષા સુણી સારી, બધી દીલમાં લીધી ધારી;

લીલા—અછતાં આવે આળ અહીં, કરો વૃદ્ધ વિચાર,

સસરા પુત્ર્ય પિતા સમા, આવ્યા બીજવાર,

સોમદત્ત—અરે વર છે, બ્યભિચારી, એથી દુઃખ ઉપજે મારી;

સદા—

૫૩

સુકેત વધુ તમે સાંભળો, દુઃખીયા સસરાની વાતજ,

જો મન ચા'ય તો માનજો, બધુ છું બધી બાતજ

ઉંડુરે હૃદયમાં આલોચજો (એ ટેક)

બંધુતાંરે બંધુતાં બણામ છે, લખતાં ગ્રંથ લખાયજ;

મહેલ જગ્યાને માળીઆં, ચણુતાં ચણુતાં ચણાયજ. ઉંડુ—

ડમલે ડમલે ડુંગરો, ચઢતાં ચઢતાં ચઢાયજ,

સાગર સમ સરોવર વળી, ટીપે ટીપે બરાયજ. ઉંડુ—

ઉઘમ કરતાં આળસ તજ, દુઃખ દારિદ્ર ગાયજ.

જોમ ઉપાય અરંભતાં, સરવે કાર્ય સધાયજ. ઉંડુ—

એથી આવી, ઘેર આપણે, કરશે કાંક ઉપાયજ.

ધરમ પસાય થકી થશે, શાસન દેવતા સ્થાયજ. ઉંડુ—

સખીઓ—

૫૪

મહારી લાયક લીલાવતી ખેન બલે સાસરે પધારે,

યુક્તિ પ્રયુક્તિથી પતિવ્રત પ્રભાવ સ્વામીને સુધારે.

આહી અંદનઆસાને શી રા મુલસા મુલદ્રા ચણીરે.

પ્રભાવતી પદાવતી રીંગવતી સીતા કૌશલ્યા વખાણીરે;

પુષ્પચુલા મૃગાવતી કુન્તી દ્રોપદી રાજુલ દવદંતીરે;
 સતીનાં અરિત સુણી સુપત્રીવ ગુણુ યહી ગુણુવંતીરે;
 નીલ પ્રણમીએ પ્રમાતે ગૂઝદેવરે જીથંદ જયકારી,
 પછી સારીએ વિનય ધર્મ ધારીએ સાસરીયાની સેવરે;
 સખી પૂરેપૂરો પ્રથમથી વીચાર કરી કાર્ય કાંઈ કરીએરે,
 શીખ સાસરવાસામાં વીરા કેશવતી લેછને વીચરીએરે,

લીલાવતી—(સ્વગત)

પપ

રે કયો વેશ્યાએ કેર, ઉપજે ઝેર, વાળવું વેર, હવે શા બાને;

હું કાળી નાગણુ થઇ ડસુ ગણિકાને.

આ જોખન રસ ઝલકાય, વસુ વનમાંય, લલ વિણુ લા'ય, ઉડે છે અંગે;

શી ધુક્તિ કરતાં મળું સસુંણા સંગે.

જુ' કરું શુઝે નહી કાંઈ, ધણી મભરાઈ, મરું વિષ ખાઈ, પિયુષ પામે
 નિધણીયાતીના ઉપર નગર સૌ તાંખે.

મંગાવુ મહિષી ચાર, જોઈ શ્રીહાર, અરે આવાર, કહી સપરાને:

હું કાળી નાગણુ થઇ ડસુ ગણિકાને.

લાસબા—

પદ

કરી વેરયાની ચારી, બેઠા અટારી પેલા તમારા પ્રાણુ,

જાઓ થાઓ મૈયારી, જાબી અમારી, બેઠા અટારી—પેલા

વીંછીને આંકડો વેરયા છે વસમી, જોજો ન થાય જાણુ;

જાણુશેતો ઝેર આણુશે ઝાઝું, કચે રાંડ રોઠાણુ;

જુઓ જળતી ઝારી, હાથમાં ધારી—

બેઠા.

લીલાવતી—

પઠ

અવર મદન અલ્લખેતો, આતો દિશે, અવર મદન અલ્લખેતો—આ.

જરહપૂતમના, સુધાકર સરીખો, આજ નગરમાં હોજો—આ.

મનેહર કસુરીઆ મૂગ માફક, જોઈં ઝરમે કુટેલો—આં.
 હું નિરભાગી નાથ તણ મને, વેર્યા અવાસે વસેશો—આં.
 ધન મણિકા ધરણીતલ તુજને, પ્રિય ક્યોં મમ પરણેલો—આં.
 ચંદ્રચક્રને મહુર મેલ સમ, મુજ મન રંગ રહેલો—આં.
 મૈયારી વેશે નહોં જાણે, મમ છળ છેલ છપીલો—આં.

સાહેલીઓ—

૫૮

સખીઓ નિજ નિજ નીતિ ધર્મ સદા સંભાળીએ,રે,
 ધરમ પવિત્ર પતિવ્રત પટકૂળ કરી પરીધાન;
 સાસુ સસરા માતપિતાની સેવા સાચવોરે,
 ભાવ સહીત ભક્તિથી નીત બજીએ ભગવાન.
 એવા ઉતમ ગુણથી ઉભય સુકૂળ અજવાળીએરે (ટક)
 નજરે નજર ન જોડીએ, નાથ વિના નર સાથ;
 પરનરને નવ આપીએ; તાલી હાથે હાથ,
 હસવું રમવું જમવું એકાન્તે નવ બેસવુંરે
 પતિવિશ્વ પતિના પણ સદમિત્રોની સંગાથ—એ.
 નાથ વિના કરવી નહિ, વિનોદ રસની વાત,
 વિશ્વ વિરહ ન વર્તવું, બલે તાત કે ભાત.
 સજની બટ થવું નહિં, સુધરી સદ આચારથીરે;
 નીરસજ નટખટની સોળત તજવી સુભણુ—એ.
 કુટી કટુપ કુખડો, નિરધન નિરખળ કાય;
 મતિહીન પતિત પતિ મળે, એ સતીને સુરરામ.
 જોડી પમ અંગુડે દ્રષ્ટિ આધુ ઝોઢીએ,
 સખહર સાચવીએ સૌ સાથે સંપ સદાય—એ.
 હંમે સ્વરે ન ઉચરવું, મુકીને મરગદ.

કુર્બાન બહેન કરવો નહી, વડીલથી તિવાદ;
અંબળ ચાલે ચટક મટક ચતુરા નવ ચાલીએરે,
શીવમુત કેશવની શીખામણ અંતર વાદ—એ૦

લીલાવતી—

૫૯

અમૃત સરખું સુખકારીરે, મીઠું મહી વેચું મહી વેચું.
હ્યો કૌશામ્બી નરતારીરે, મીઠું મહી વેચૂ મહી વેચૂ,

સુમતી—

૬૦

આ બરવાડણી અજળ અપાર—અજળ અપાર, દીડી. આ—
રંભા થકી પણ અધિક રૂપાળી, કે ઉમીયા અવતાર;
શેષ સુમા શિશ કેશ સૂત્રેભિત, શશીવદની સુખકાર;
શુક સમ નાકે નયની ચરકે, અરજ અધર નીરવાર,
અપક વરણા એ મૃગનયની મારી કટાક્ષ કટાર—આ૦
કેસરી સરખો લંક કટીનો, તુંબ નીતાંબ આકાર—
અંજ અનોપમ કાંબળ ઓઢી, કોઢીત કંઠ ઉચાર—

લીલાવતી—

૬૧

અમૃત સરખું સુખકારીરે—મીઠું મહી વેચું મહી વેચું,
હ્યો કૌશામ્બી નરતારીરે— મીઠું

સુમતી—મારે મહી લેવું મહી લેવું

આપો મટકી ઉતારીરે—મૈયારી મોહનમારીરે—

મહારે૦

ચટપટ ધુંધટ પટ ખોલોરે—મહી મૂલડાં બરાબર ખોલોરે—મહારે૦

મૈયારી—

૬૨

મેતાણરે શું મહી મુલ બતાવું, ચાખો પછી બાવ જણાવું,
ગળશે નહીરે દહી દુનિયામાં આવું, સમજીને શું સમજાવું;
જૂગલીથી રોજ જમાવું, હ્યો લાલન શું લલચાવું,
ખાંધા કંડે ખુશ થાવું, તક જાશેરે તો પડશે ખસતાવું.

ચા.

સુ—મહી મીઠું રે મહે ચાખ્યું મહિયારી, તું ગામ કામે વસનારી,
અમુડીમારે ભુરહી બાસે ભારી; કહો નામ તમારું નારી;
વળી કોણ તમારો વિહારી, રિમત હાસ્યથી મન ધરનારી.

કે તુજ કૂળ કામણગારી, સાવિત્રીરે તુલ્ય ન આવે તારી,
લી—રંગીલારે મારી જાત રખારી, છું રાજપુર રહેનારી;

હનુઓછેરે મુજ સ્વામી સુખકારી, મમ નામ સલુણી સારી.
તમે વણીક વડા વેપારી, પુછી કૂળ જાત અમારો;

શું વાત વીવાતી વીચારી, મન મોહનરે હું નવ પરણીત નારી,
સુ—અલખેલીરે મારે અનંગ ઉછાળા, મુંગી મધુર વચન મરમાળા.

લી—નવ સમજુરે હું બોળી નવ તેર, મહીધી દુઝે મમ ઘેર,
મોપુ છે ગોરસ માફ, વડા વાતે બને નહીં વાફ;

નથી લીધું કાંઈ તમારું, હું જડિયુરે અર્પિત રતિપતિથી રૂપાળા;
સુ—શા માટેરે વાત જવાતી બોલે, મમ જાન ચડ્યો ચકડોળે,

લી—અણધરતારે ઘાટ તમે ઘડશોમાં, આધારેને અડશોમાં.

સુ—હું આધોછું અલખેલીરે, તજ તું ગજગમણ ધેવી;

મહી મુઝ કહો મન મેલી, દીલ હરખીરે શુ હવ ડા'પણુ ડહોળે,

લી—રંગરસીયારે દૂરીજનથી મન ડરીએ, કાંઈ બાવ ખરો શુ કરીએ

સુ—ગજગમનીરે મુજથી નજર મીલાવે, નખરેથી નયન નચાવે,

કૂમકૂમનો ચંદ્ર કપાળે, તલ ગૌર ગુનાળી ગાલે,

ચમકાવે ચીતકુ રાજે, વશ કરવારે તસ વચને અનુસરીએ,

દીલમાં દૂરીજનથી ન ડરીએ.

લી—વા'લાછરે શી મન વાત વીચારો, મુજને વઢશે ધણી મારો;

મારગડોરે મુકાને મન ગમતા, સુંદર રાખુછું સમતા;

ઠીક છે અબળા ઠગનારા, કરો આંખ તણા અણસારા,

મેં જાણ્યા વિચાર તમારા, ધારોછો તે સ્વાર્થ નથી સરનારો.

સુમતિ—

૬૩

કામળુગારી નારી કેને મને વાત તારીરે;

છેલ છપ્પીલી છપ્પી ફાંકડી, આ દીસે અદ્ભૂત.

ચુથુ હીજો ગામડીઓ ખુલો, એતો ભમતો ભૂત—કા०

ચતુર વિચક્ષણુ તું ચતુરાને, ધણી મુરખ સરદાર;

ચંપકવરણી કયમ આસે છે ગમારથી ધરબાર—કા०

હી—હાહા હમરા તમને પરની લાગે વાત ખ્યારીરે—

પગ હોળ દાવાનળ સળગે એ અવસોકો આપ;

અમને પછી શીખામણુ આપો મોહન રાખી માપ—ડા०

નિર્લેજ નીચ જગતની નારી આ ગણીકા ગુણુહીણુ;

કેમ પ્રેમ બાંધ્યો પાતળીયા પુરણુ યમ પ્રવિણુ—ડા०

સુમતી—મધુર વચનથી કરે હરણુ મન સુંદર રસીક શરીર;

કોક કળામાં પુણુ કુશળતા.....

હી—.....હરે પુકપનુ હીર—

ભલે લાલ તમાચો મારી, મુખડું લાલ રાખોરે—

અલખેલા હિતમ ફૂળ કિપળ્યા, આ ફૂલટા કમળત;

કામળુગારા કેમ બને છે વદો બગચા વાત. ભંભે०

સુમતી—

૬૪

તામે થયો છું સલુણી તમારા.....

મૈ—.....મ્હેર આપો મનમોહન મારા,

સુ—નાહક શાહક નવ બડકાવો, સત્ય વિચાર સલુણી જણાવો;

મૈ—કૃપણતા શેઠ તમારેતો કરવી, વાલી વેશ્યાતણી હોજરી બરવી

દામવિના દહાડો કયાંચકી વળશે, નાલ વેશ્યા મુખડી સમ મળશે.

મૈયારી—વેધક વચન વદો શું વિચારી.....

મુમતિ—..... સી મરજી છે સહુથી તમારી;

બૈયારી—આજકરોનહી વેસ્યાબહેમારો, મુકોનેહાથમ્હારો મરઘાસે,
હુતો અહીં નહીં આવું હવેથી, ફાંકડેરાવ કો ફોક ફરેતી;

મુ—મ્હોર આપી લેક માલ તમારો, નીલ બે વખતનો બાંધીએ વારો.
બૈયારી—

૬૫

રીસકણા, રીસકણા, રીસકણા, રીસકણા,

ત્રેમળળ, પકડી લાલ, અવળી ચાલ, ચલવો હલ;

આ મડદાલ, વચમાં સાલ, બગડે તાલ, કરીએ ખ્યાલ,

મુકીને ખલક ખાળ, માનસર આ મરાળ, રંજે રમોને રસાળ.

મુમતિ—અટકાવે લટકાવે, શરમાવે ભરમાવે તરસાવે કરસાવે બદાલ.

બૈયારી—

૬૬

પ્રીતમ આ પ્રમાણ છે?

મુમતિ—હા હા હા હા,

બૈયારી—ઝાકણુનું દબાણ છે,

મુમતિ—ના ના ના ના.

બૈયારી—ઢોળી પાડી ભોળી પ્રેમ પયોદધી બહાસો મારો આ વેચાણ છે

મુમતિ—હા હા હા હા

નરક કુંડથી નીકળી, પડું અમૃતરસ ખાણુ.

બૈયારી—જીવ જીવન સજીવન ચવું, બેટ પકાની બાણુ.

મુમતી—કરવું સમરપણુ સર્વ પરસ્પર

બૈયારી—પ્રિય શું? પ્રયમની પીછાણુ છે,

મુમતી—હા હા હા હા

બૈયારી—

૬૭

જાણીજા યાણીજા અહીંથી ચૂટેલ.

મીઠું તું મનાવી, શંદમાં ફસાવી, પ્રપંચે પટાવી, ખેલાવીને ખેલ;
ચડાવી ચોળાવી ઉડા, બનાવી પૈસા પડાવી છળાવી છટેલ.
હરામી સ્વામી જે હૈયા કુટેન; વહાલાંને મૂકીને વંઠી ગએલ;
તારણી તગાવી, તું હોડો વળાવી, રડા તે રડાવી મરાવી નાંખેલ.

કામ—

હૈય હૈય અલી જાને તારે ઘેર; ધુતારી ધુતવાને આવીરે;
કયા બવનું વાળે છે તું આ વેર, ધુતારી ધુતવાને આવીરે.
લેલછાળીલાને છેતરી છીનાળ, ધુ તારું કાળુ કયું આવ્યો તારોકાળ ધુ.
ખોલી મીઠાં મીઠાં કપટ વચન, ધુ. કરે મલીન મહેતાજી તણું મન ધુ.
તારું પોગળ થયું બધું પ્રકાશ ધુ. હવે આવીશ નહીં મારે આવાસ, ધુ.
મૈ-રાંડ આરિસ રસિક કને રોજ, નફટ ફટ ફટ તનેરે.
તારા મમત ઉપર ગાણું મોજ, નફટ ફટ ફટ તનેરે.

તારી ખોટી છે પીતળ જેવી પ્રીત ન. તુંતો માંટી નવનવા કરે નીત નં
રમે તમારાથી જે પુરુશ જાર, નં એતો જગતનું એહું જમનાર નં
તારી ખચિત ખલક ખુદે ખાટ, નં તાર તન તેતો ફૂતરાની ચાટ ન.
તને અડતાં મનુષ્ય અભડાય નં તારા સંગથી નરક નર જાય. નં

કામ—

કાંકણમાં કાળુંમને દેખાય. ધું આતો માંટી તારા ઠગણીશુંથાય ધું
મૈ-મારું ફાડી નાંખજે તું હૈયાકુટ નં હાહા મારા આ માંટીછેમાથુકુટનં

કામ—ભુંડી રાંડ નિચ જાત ભરવાડ, ધુતારી ધમકાવે મનેરે

અહીંથી તારી મહી મટકી ઉપાડ—ધું

સુમતી—બસબસ રાંડ ઝાઝુ નહીં ખેલ, આધીરે તારું આવી બન્યુંરે
તેંતો હાથે કરી ખોયો તારો તોલ,—આં

સુમતી—

૬૮

માહુંલમાડોતો મારાસમછેસલુણીરે, નથીઆનફટમાં ખેબદમની બુણીરે
બચમાંખોલાબ્યાવીનાખોલીવઢકારીરે, નીચમાંતુંનીચવેસ્થા નિર્લજનઠારીરે;

મૈયારી—

૬૯

મહી બહું વેચાય, અહી નહીં અવાય, અપમાન થાય;
મહોરો સદાય, કયાંથી અપાય; નીચ આધીન નગીના.

સુમતી—આમ ચતુર નાર. કરી પુણે પ્યાર, ડર નવ લગાર;
નિત આવ્ય દાર, લે મૂકતાહાર, વળી આવીશ દાગીના,

સુમતી—

૭૦

આજ રંગમાં રસિલીપ્યારી રતરહો, વીસમહોરકાલને પ્રભાતલહોઆ
કટુક વચન કુલટા નહોં જોલે. આટલું સલુણી સુખત સહો, આં

મૈયારી—

૭૧

નગીનારે જોલ નજર કરી આજ;
અહનિશ હું આધીન અલખેલા, પણ નડવાની પીડાજ.

સુ—રે ગણીકાને હું નહીં ગાંડુ, મનથી કરે છો મીઝજ;
રસિલીરે, રાત રહો અહીં આજ;

લે આ વચન તન મન ધન તાર, નથી એ કરકશાનુ કાજ-૨૦

મૈ—હું પણ દોલ કરાર કર પતિ, આવીશ નીત અહીં આજ-૧૦

હુરે બન્ને બરવાડણુ સરજી, પુરવ પુન્ય ફળ્યાંજ-૧૦

અંક ત્રીજો.

કામ—

૭૨

કરમ તણી કથનીરે કયાં જઈને કર, દીલડામાં સળગે દાવાનળ દુઃખજો;
બરવાડણુ વેરણુના લાંબેર્યા થકી, શેઠ જીએ નહીં સ્નેહ મન સન્મુખજો.ક૦
મોજમજા માણે છે મારા દેખતાં, લાજ ન આવે નિર્લજને લવલેશજો;
અહનિશ એમેજણુરે'છે આણુદમાં, કલેશ વિશેષ મને ઉપજો હમેશજો. ક૦
છેદે છે મહીયારી મારો છાંયડો, કયો કંથ વશ કર હવે હું કેમજો,

બહુ બોલુતો સાડાબાર વરસતણો, તુટી જાય તરત પ્રિતમથી પ્રેમજ્ને; ક-

મૈયારી—

૭૩

અમૃત સરખું સુખકારીરે, લ્યો મન મોહન મહી લાવી;

કા—આ હૈયા શઘડી આવીરે, કામણુ દુમણુ કાંક ઠરે.

બદ્દેલી કરતાં શવારે—કામણુ.

કપટ—

૭૪

હળુએ નવ આવતી અટકી,

કા—કેમ કરે જશે કાળજીનું ફટકી, નથી હઠતી પટકી મટકી—હળુ.

કપ—હૃદય નયણુ રજકણુ સમ ખટકી.....

કા—.....છેલ જશે છટકી તટકી.

મૈયારી—

૭૫

અમૃત સરખું સુખકારીરે, લ્યો મન મોહન મહી લાવી;

બળે મનમાં વેરણુ મારીરે—લ્યો.

સુ—તુજ દંધી છે ગુણકારીરે, આવો મૈયારી મારી;

જગવદ્ રહેશે જખ મારીરે—આવો.

મૈ—મૈયારી મંત્ર લિયારીરે, માર આકર્ષણ કરવું;

બડખડતી આ બીચારીરે, એક દીન આદરશે મરવું.

ક—હિલી શુ હૈયા ડુટીરે, લીધી તુજ લખગી છુટી;

કા—ખાટી ગદ્દ મારી ખુટીરે, શુ કરવું માથુ ફૂટી—

ફટકણ કાટી તું ઝઝીરે, સોઠ થકી પણ નવ લાજ;

બધી હાથ કરી તે બાજીરે, કર મહેતાજીને રાજ—

મૈ—મીઠડા લ્યોને મહી મીઠુરે, કાળજીનું દંડ ધારો;

આતો નથી અવર અજીરુરે—

કાળ.

મુમતી—

૭૬

મલપતિ તલપતિ રતિમતિરે રતિ આકૃતી રતી નથી તું વિસરતી રતિ-
તેં નવોઢા આરપાર હૃદયમાં હેતારી, સજળ ચપળચક્ષુ બરછી ચમકતીરે; ૨.

મૈયા—મીઠાં મીઠાં વચન આમ મરમમાં ઉચારી;

ધાર્યું છે શું? કયાં સુધી ધરું ધૃતીરે, કાંક મોહની કરી મને રતિપતિ,

મુ—સુખદાયક મમ લાયક લલના, જન્મીશું આહરે જાતીમાં જતીરે;

મૈ—અવળાં દામ કરે વીધી કહેવું શું વધારે;

શું સલુણા આપ યોગ્ય આ હતીરે, રાખ્ય રાખીને રક્ષા તમે રતિપતિ

મુમ—મધુરી તું રાધીકા સમાન મેણા મારમાં;

મૈ—કૃશ્ન જેવી આપ નવ કરો કૃતિરે, રમે આંખમાં સાપોલીયા રતિપતિ,

કપ—અટકતી છીનાળ છાલ કેમ છોડતી નથી;

કા—જનતેઅલી જનતેકરકું જતીરે, કેમ આવતાં હજુ નથી તું અટકતી,

મુ—રમકજુમક કરતીનીલ આવશેરસીતી, મીઠકુમહીતેચુ મુખ ઉચરતીરે,

મૈ—પ્રેમ પોથી પઢી પ્રવિણ પ્રાણજીવન પાસે,

મુ—ગણિકા ગમારમાં નથી ગતીરે—

મૈયારી—

૭૭

હરિવંશીકરણ કરી જાનસુલાવી લાલા, હર્યામમપ્રાણ નયનપ્રાણ લગાવીલાલા
યયો પરીપુણ્ય અરસપરસજીહાં પ્રેમપ્રિતમ, દ્યોતેકોણ માત્રમહીમેલાજંલુટાવીલાલા.

કામસેના—

મહી નથી લેવુંરે, જા ઠગાઈ તારી, મીઠું મીઠું ખોલી ખાઈ મધ ફોલી,

કપટ આ કવુંરે, જા ઠગાઈ તારી;

કપ—નીજવર ખોલું જગમાં ન જોયું; તુજ પીયુ જેવુંરે— જા.

મુમતી—

૭૮

આ જમવા અભિલાખ, સરસ મહિ. આ જમવા અભિલાખ;

માંખણુથી પણ આધક મીટ છે, પિક આ આગળ પ્રાપ્ત. સ.

આતી તુલ્યે કદી ન આવે, સાકર આંખા સાખ—સ૦
આ અમૃત સમ ગોરસ આમળ, દાય નહી દુધપાક—સ૦
તું ધરણા અમનીમાં અમથી, ખુબ બળી થા ખાખ—સ૦

કામસેના—

૬૯

મુજને બીખ મામતી તેંજ કરી, તેંજ કરી ધન માલગતા હરી
દીલગમાં નવ લેશ ડરી— મૂજને૦
ના કેહેતાં નિત નિત ધર આવે, જન તુંજને નથી શરમ જરી, મૂ-
કામ નથી ધરમાં તમ કેરુ, આ હું સત્ય વચન ઉચરી, મૂ-
નકટાં થઇ કદી પગ નવ દેશો, મમ ધરમાં ૧૮કેલ ફરી, મૂ-
આજ થકી કરો અદીઠ તમારું, હું ખોટી આ રાંડ ખરી, મૂ-

મૈયારી—

૮૦

પ્રાણજીવન પુઠે પુઠે પધારો, અહીં છે એકાન્ત આવાસ અમારો;
કામકોડા પતિ અહનીશ કરશું, સાહેબ વનિતાની વિનતી સ્વીકારો,
મુ-તું જોખન મદમાતી મૈયારી, મેં નિરખી તુંજ નિપૂણતા ન્યારી;
છાની રાખુ તને છેલ છમીલી, જાણીએ છે બધી જારી રવનરી;
મૈ-લાપરી લાલ જવા ઘો તમારી, હું મણિક થકી નથીરે નહારી.
મુ-જાણુ કરીને જગમાં શું કારણ, હું મધુંકર તુંતો માલતી મારી,
મૈયારી—

૮૧

આપ કૃપા કરી અમને ઉગારો, બળતી અતંમ અનળ થકી કારો
નિરબય રહો મમનાથ નગીના, ધરમાં નથી ને નથી આવનારો, આ
રતિ અંતર રસિયા રખે રાખો, વિવિધ પ્રકારથી લાલ લહારો—
બોગવો સ્વર્ગ તણાં સુખ સ્વામી, હુકમ કદી નહી તોડું તમારો;
પ્રસન્ન કરું પ્રભુ પાપ પતોટી, મહી માંખણ થકી શરીર સુધારો, આ.

મૈયારી—

૮૨

મ્રાથાના મૂમટ મારા પરણ્યા કે કુંવારા,

જાને માટે આપે સગાં વહાલાંને વિસાયાંરે,

ક્યાં છે માતપિતાજી તમારાં, ક્યાં છે સજ્જન કુટુંબરે.

ક્યાંછે ક્યાંછે ક્યાંછેરે, સખંધ તમારો સાચું બોલો સમ મારારે. મૂ

મુમતી—પવિત્ર પૂન્યાત્મા છે માવીત્ર અમારાંરે,

વેસ્યાની સોળને તજ્યાં વગર વિચારેરે;

આ નગરીમાં એહ વસે છે, વનિતા પિયર વસેલરે;

વનિતા વનિતા વનિતારે, અનુપ આકૃતિ એની તારે અનુસારેરે;

લોલાવતી—

૮૩

મારો સૈયર શીયળ સોભાળી, દેખી અવગુણ શો તમે લાગ્ની,

આપને ઘટે ન કરવું આવું. કરોતો એહને અહોયાં બોલાવું;

મુ—સુતો સર્પ જગાડીએ શાથી, અતિ અડચણ થાય એમાંથી;

તું છે સૌ સુખદાયક પ્યારી, એનું કામ નથી અહીં નારી,

નિલ ભાવતાં બોજન કરશું, રસ રંગમાં આપણુ રમશું;

મળ્યું છે મન આપણા એનું, અહીં શું છે પ્રયોજન એનું;

મૈ—આવું કરીએ નહિ મન કાચુ, સાંભળોને કહું સાચે સાચું.

પ્રિય પરણ્યા તમે મારી સાથ, એતો યાદ લાવો પ્રાણનાથ;

મૈ—ચડી ચોરીએ હાથ દબાવ્યો, નખ દેધને નેહ જણાવ્યો,

તમ સાથ હોંચોળામાં હોંચી, ખસીયાણી પાડી ચીર ખીંચી,

લાગે આટલું તમને અધુરું, હજી ખીજી નીશાનીઓ પૂર,

મને અરધીએ એકલી મૂકી, ગયા ચતુર પતિ બધુ ચુકી,

શુ—થઈ નિસ્મય સાંભળી બહાલી, મળ્યા દંપતી કોડ દીવાળી,

પ્યારી તારો છે પૂરણ પ્રેમ, આવી પહેલું કહું નહી કમ;

ક્યો કમ મૈયારીનો વેશ, નવ જાણ્યું કપટ લવલેશ.

મૈ—મહેતો જાણ્યુ રસિક રીસાળ, પાસે વેસ્યા વિષય વિષ જવાળ;

એથી મૈયારી સ્વાંગ ધરીને, તમને વશ કર્યો કપટ કરીને;
 મુ-સલ્લવાત સકળ પ્રીયા તારી, મારી અકલ ગમ હતી મારી;
 મારી રસમ સરવ તેં સુધારી, ધન્ય ધન્ય પતિવ્રતા નારી;
 મારા કુળનું કલંક તેં કાપ્યું, તને અધીક શાખાશી શી આપું.

લીલાવલી—

૮૪

મનહર મળતાં, મેં મન ગમતું સરવે સુખડું માણ્યું;
 જગમાં જોતાં, સ્વામી સમાગમ સમ સુખ અવર ન જાણ્યું (૮૬)
 જન વચન શુધારસ ચિત્ત ધરશું, સાતે ક્ષેત્રે ધન વાવરશું;
 પ્રતિદિન પ્રભુની પૂજા કરશું. મનહર—
 પિયુ માતા પિતા પાથે લાગો, માફી અપરાધ તણી માગો;
 સંસાર તણો ચલવો સાગો. મનહર—

કામસેના—

૮૫

અરે ઓ યાર, થઇ ખુવાર, તેં તીરસ્કાર કર્યો;
 આંસુ આવાર, ચાલે ચોધાર, ન દીલદાર કર્યો;
 જઇ આગાર, દાડયાર, અરે નિજ નાર વર્યો;
 આવીતી તે દાર, હતી હુંશીયાર, હૈયાનો હાર હર્યો.
 કપટકળા—તણ દરકાર, કરી વ્યભીચાર, પાછો અંડાર ખરો;
 તને હજાર, મળશે યાર, એ વેપાર ખરો,
 સુખી કરનાર, મારો વિચાર, નહિ લગાર ડરો,
 ખેસી ખજાર, હવે કુળાચાર, અંગીકાર કરો.

કામસેના—

૮૬

પ્રીતી પાતરની કરનાર; સરવે મૂરખતા સરદાર,
 નીતિ નીપૂણ ગણે નાદાર, પીડા પામે અધરપાર;

નેતી સાથે જવ તલ બાળી, માતપિતા પરણાવે,
 તેને લાગી નીરબાગી નર, આપણી પાસે આવે. પ્રી.
 પતિ સુખ પકવાન સરીખુ, તૃપ્ત થયા નહી તેથી,
 ગણિકા ગમન વમન સમ ગણવું; અરે થશે શું એથી. પ્રી.
 શું એનાથી કારજ સરશે, એ શું સારું કરશે;
 જ્ઞાન સમાન સદા અચડાઇ, મોત વગર તે મરશે, પ્રી.

સેજલદે—

૮૭

શીયળ સાચવ્યું તેં પ્રિયા સૂતતી, વધો વેલ તારા થકી કુળતી,
 વધુ શું વડું ગુણ તારા વધુ, તને ધન્ય છે સુખ આપ્યું બધું;
 અચળ તારું રહેજો સદાસણપણું, સદા સુખમાં જીવજો તું બધું.
 કળા કેળવી લાવી તું કંથને, થજો પૂન્યશાળી સુપૂત્રો તને.

મુગુણમંજરી—

૮૮

સૂખી થજો દેશી સજ્જન સમાજ; ધર્મ પતિન તું ધર્મ કવચ ધરી,
 અપરાજિત થઈ આજ— સુ.
 દંપતી આ દ્રષ્ટાંત વિલોકી સુધરોને સુખ કાજ. સુ.

સમ્રાજા—

૮૯

નાટક નવિન રસાળ રસિક રમ્યું, નાટક નવિન રસાળું.
 વહી ગયેલા નીજ વાલમને, પકડી પ્રેમની બાળ;
 વેસ્યા ધરથી નીજ ધર લાવી, વનિતા બુદ્ધિ વિશાળ—રસિ.
 લીલીવતી સમ શીયળવતી સતી, માનુની ગુણ મણી માળ;
 પ્રેમ વિનયથી વર વશ કરજો, પ્રણયી જગ પ્રતિપાળ—રસિ.
 અણહીલપુર પાટણનો વતની, રાજનગર રહુ હાલ;
 જૈનશાળામાં જૈન અધ્યાપક, શીવસુત કેશવલાલ—રસિક

જાહેર ખબર.

સંગીત લીલાવતી નાટક તથા પવિત્ર લીલાવતી
નાટકનાં ગાયનોની ચોપડીઓ નીચે લખેલ ઠેકાણેથી
રોકડી કીમતે મળશે.

અમદાવાદ—કર્તાની પાસેથી ઠે. રાજમહેશ્વરી

પોળમાં લક્ષ્મીનારણની પોળમાં.

પાટણ—હાકોર ખેમચંદ મગનરામ પાસેથી ઠે. મદાર

સાની આંબલી આગળ વાગોળના પોડામાં

રાધણપુર—હાકોર વીરચંદ મયાચંદ પાસેથી ઠે.

દેશાધવાડામાં.

શ્રી દેશી નાટક સમાજનું મુકામ જ્યાં હોય
ત્યાંથી મળશે.

સહી અધ્યાપક કેશવલાલ શીવરામ

સંગીત લીલાવતી નાટક તથા પવિત્ર
લીલાવતી નાટક ગદ્યપદ્યારમ્ભના રૂપે.

